

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 40 (1926)

Nachruf: Dr. Med. Giatgen Scarpatetti
Autor: Steier, A.

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 05.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

DR. MED. GIATGEN SCARPATETTI †

Aint igls 1880 isava ia anc las tgotschas segl banc-scola. Ena malsogna rantevla tatga diffarents unfants en anviern; la numnavan la „pagletscha“; partgé i schevan tgi crescha ena pagletscha ainten la gargiatta, la sera e fetscha stanscher. En pèr unfants èn er davantos l'unfrenda da chella malsogna. Nous unfants filavan da stigl. Da chel taimp prattitgiva Dr. Scarpatetti a Spleia, an Valragn. La gliout scheva, tgi Dr. Scarpatetti lascha mureir nign infant dalla „pagletscha“. A Valragn (Hinterrhein) en pitschen veva la pagletscha giò schi grossa, tgi el tschivlava an respirond grevamaintg, — tot veva pèrs la speranza, tg'el stgampess —, ma Dr. Scarpatetti igl vegia taglea la gargiatta, stratg ôr la pagletscha e spindro usché la veta igl davos mument. Nous cartevan, tgi chegl fiss mesa miracla. Dr. Scarpatetti s'ò aquisto igl nom d'en bung docter gio all'antschatta della sia pratica, 1884.

Scarpatetti è naschia igl 22 Favrer 1856 a Cunter an Surses, li suglialeiv bagn situo aint igl lartg della bela val. D'unfant era el enpo malsanitsch, ma chegl ò sa migliuro; igl mattatsch ò sa sviluppo bagn da corp e spiert. Anfignen igl 17avel onn è el rasto a tgesa, ò galdia l'aria alpina da colm e da gôt, bavia igl bung latg della val e della pizza, sa spuladro e sa divartia cugls cumarats sen pastgiras ed aclas, da premaveira e d'aton. Cumarats sies rachintan, tgi el era en gioven, tgi pudeva betg star ainten la pel. Chel taimp d'unfantila e giovenila legreia s'imprimescha schi bagn alla memorgia scu nign oter, e gist chellas regordentschas cleras tschaintan tgod' amour per la patria. Ventirevla giuvantetna, tgi na stò betg bandunar mengia bôt la tga paterna; tar ella na sfreida betg la carezza pigl li nateiv. — Schi students reivan giovnets sen scolas superiouras, igl privel, tgi els na nizegian betg complettaintg igl sies taimp, è pi grond, tgi tar cumpogns pi fatgs, tgi òn ditschernimaint pi madeir e plè

forza intelectuala, factours tgi laschan per regla er profitar daplé digl studi.

Scarpatetti vess duia stibgier teologia; chegl era igl giavisch da sies Sar Barba. El ò frequento igls gimnasis da Muster e Sviz, e sa preparo cun premura e diligenza per la matura. 1878 ò el sa randia all' universitat. Suandond igl clom digl sies anim, la vouch digl sies cor, òl sa resolvìa da stibgier masdegna. Tschintg semesters òl fatg a Turitg, sa randond siva igl examen propedeutic a Basilea. El era en cunzenztgous e diligent student. Chegl tg'el principava, fittav'el cun success muort la sia perseveranza ed intensità da luvrar. Serious aint igl studi, ma igls muments da recreaziung an cumpagneia digls cumarats d'ena hilarità schi suglialeiva scu sies lì patern, ena nateira allegra tgi ranfrestgeva adegna igl sies conturn. — Scu la ruada della notg sen en dé da caleira vivazitescha las carschenschas, usché l'umanità vign ancurscheda e ranfrastgeda da chels carstgangs, tgi òn igl impreziabel dung d'en sentimaint hilaric allegher, tals tgi èn adegna da buna viglia, da tscheira leva saragna. E cura tgi els n'èn betg plé, en grond lartg laschigl anavos, — ma er ena lunga memorgia. Scarpatetti veva irto chel bel dung, daplé tschaffien pigl cant ed ena bela vouch de tenor. Noua tgi el rivava, la malancuneia stueva tschassar, en dung inestimabel per en docter da masdegna, — saveir ancurscher e consolar cun plets livgionts, cun igl da fidanza, cun manira tgi saranescha cor e tscheira digl pazient.

Scarpatetti ò ramplazzo 1883 a Spleia Dr. Wild. Igls studis a Basilea ò el pero fitto pir 1884. Ma giò avant tgi veir fatg igl sies examen final, igl pivel da Valragn igl ò tschartgea ed impiego scu docter della tera. El s'ò bôt gia fatg igl nom d'en bung docter. El niva savenz clamo er ord vart Valragn ad Avras, Schons, Stussavgia, Son Bernardin e parfign a Clavenna. Indubitabel è la vocaziung d'en medic da Muntogna egna dellas pi strapatschantas e difficultousas clamadas. Igl docter cunzenztgous dastga tameir nign'ora, nigina beischa, nigina cursa — anc schi gliunschanta e nign'oura; el vign clamo da dé e da notg. Scarpatetti era om cunzenztgous e puntual, cun nerva d'atschal e ferma curascha *).

*) Igl onn della nevada gronda, 1888, è el turnond da Schons a Spleia a pena mitschia ena lavegna crudonta. El era nia fatg attent a Schons

Tschintg onns ò el suplia la greva posiziung a Valragn. Igl 1888 ò el sa ratratg a Bäretswil, cuntrada cun ena praxis pileva. Er lò s'òl prest gia aquisto la confidanza; allò el aber nia tutgia digl mal per tga, per las muntognas grischungas, e 1892 òl sa caso a Coira per betg midar plé domizil. Giò igl ampren onn della sia pratica a Coira onigl tscharnia el scu docter da Passugg. Chel bagnfrequentò lì da cura ò d'angraztger blier a Scarpatetti igl sies renom. El ò fatg ancunaschaint cun lavours scientificas la buna vigour ed influènza dellas avas mineralas da Passugg per diffarentas malsognas. Collegas svizzers ed esters èn uscheia nias fatgs attents sen Passugg, e la frequenza dallò s'ò augmentada. Vaintgen onn è el sto segl post a Passugg. Igls curants stimavan e carezzavan igl sies verso docter, tgi cattava adegna igl adato bung pled per mintgign. 1924 ò Scarpatetti sa ratratg della praxis a Passugg. Igls giasts — per part gliout tgi veva dad onns annò fatg las sias curas a Passugg, òn deploro tgi igl sies vigl premuro medic n'era betg plé da consultar a Passugg. Bliers òn mintignia ena buna memorgia ad el.

Chella observaziung ò fatg plascheir ad el; ma er el ò gia da gustar igl tgalesch petter della veta, tgi mintga human stò tastar avant la seira della si cursa terrestre. Giò 1918 segl return d'ena visita a Haldenstein ò la mort do en petg ved la porta della sia veta. Igl verso medic ò dalunga tgapia e cunaschia, tgetgi igl bisem an sias ureglias veva da muntar, en term della mort; ma igl om da tamparamaint ò battia energicamaintg cunter igls mals tgi èn dos a dess. El ò stuia sa metter sez sot igls cuntels digls collegas, tg'igl òn allontano igl nirunchel dretg. L'aurora digl migliuramaint pareva giò da sclareir la seira della sia veta, tgi la grippa da 1918 igl tera puspè. El ò la sfugada — ma rastond ena petga vé digl nirunchel sanester. La si ferma nateira ed en rughel penibel òn victoriso anc eneda sur digl mal, usché tgi el pudeva puspè prattitgier. Ma anetgamaintg vign el tutgia en dé d'ena stupaziung da sanc aint igl tscharvi; anc ples suondan e

digl privel smanatschond, ma la premura per igls sies malsangs a Valragn n'igl ò laschea nign pòss a Schons. Igl madem onn ò el an Val San Giacomo schalanto en det la notg, tgi el turnava sur igl colm. Sen ena bleis da neiv igl tgaval sglischa e vò surangiu cun om e schlisa. Cun fadeia el ò pudio rivar puspe' an strada. Chels grevs muments òn stimulo el da tschartger ena praxis manc difficultousa.

fon tgi tschertas parts digl corp vignan eiras, paralisadas. Puspè la nateira para da triumfar sur la malsogna, partgé igl pazient risca en dé dad eir a spass. En velozipetist n'ò betg observo, tgi igl om era eira-plang; el igl stretga culla roda el igl patta per tera vé. Chel plunt ò smuento novas stupaziungs e paralisas. Muments mitigonts èn turnos; el ò pudia passantar la davosa stad ainten la si villa digl carezzo Cunter. Gl'è sto la davosa. Turno a Coira, las forzas svaneschan igls-vasont. Bagn resignia el surporta igls grevs mals e sa prepara sell'oura della mort. Tschintg onns ena nateira rubesta ò battia cunter las atatgas vehementas da chella, tgi strangla tots; alloura igl òlla mano tar igl sies stgafeider e parpeten darscheder. (R. I. P.).

Scarpatetti veva buna nateira, en bung cor, pront adegna da far en sarvetsch. El è naschia e carschia ainten en taimp, tgi la gliout sa gidava vicendevlamaintg cun labour e sustign pi bagn tgi ozandé, d'en taimp, tgi n'eran betg sfurzos da paer bôt mintga sarvetsch cun daner blot. Oz strousch en unfant at fò en sarvetsch sainza esser paea. — Compatriots, tgi stuevan sa render an spitals a Coira, visitava el savenz er schi stavan betg an sia cura ed igls confortava. Nonobstant la gronda labour della sia vocaziung pigliva el anc igl taimp da sa deditgier agls sies numerous ameis e da stibgier igl sies lungatg matern, igl rumantsch.

La societad reto-rumantscha igl ò giò bôt tscharnia ainten la soprastanza; el era en premuro comember; el smantgeva nignas sesiungs. Cun professor Muoth e Dr. Nay furmaval en trefigl d'originalitad; schibagn da different character tots treis òn cunaschia la bellezza, retgezza ed atgnadat della mamma rumantscha e betg tralaschea da sustigneir ella mintgign a si moda. Tots treis èn passos sur la sava della parpetnadat, relaschond allas generaziungs vegnentas ena buna memorgia. Scarpatetti n'ò betg furnia allas Annalas lavours voluminousas, lotiers igl sies taimp liber na tanscheva betg; ma scu ins maseira betg igl om ainten la curtanga, scheia ins mettigl er betg igls codeschs sella stadeila; betg igl peis na decida; mabagn igl spiert tgi stat tranter las cuertas. — Differentas annalas portan lavours dad el sur proverbas e detgas e maletgs culturistorics da Surses. Parts della sia bela labour „ord la veta digl catscheder an Surses“ èn neidas applitgeidas ainten igl codesch da scola de Surmeir della IV classa. Chegl vign a rastar adegna ena lectura interessanta.

Er igl stât ô demusso a Dr. Scarpatetti la si confidanza. Igl Cunsegl-Grond ô tscharnia el 1915 comember della cumischung da sanitad. La Confederaziung ô signia el medic da confidanza pigl III circuit daziar.

Chellas lengias na cumpeglan betg tot chegl, tgi sa lascha screiver sur digl barmeir. Nous lagn angal far menziung anc dad ena episoda ord igl davos taimp della sia veta. Aint igl 1922 ô el scretg an letg ad en amei ena curta brev cun mang tramblont. An sema veva el via la si fôssa averta. Chella ôl signia sessom igl screiver. El deplorescha fitg dad esser ranto ved igl letg; el less lavar e luvrar, travagler ed ager. Ma igl madem mument angratzg el a Dia pigls retgs dungs spandias ad el an si veta. El sa legra fitg, tgi igl sulet fegl giolda buna sanadat e fò bagn. Anc eneda less el turnar an sies carezzo Surses, an sia villa, less spassager aint igl sies bel curtgign an fatscha agl vast rentg dellas belas muntognas. Chel sies ardent giavisch ô sa complania. La stad 1924 ôl pudia passantar alla „Belavista“ a Cunter, sen sia proprietad stada erigeida sen sies cumond.

Faschond ena revista segl tarragn digls bels arts: literatura, pictura, architectura e musica pudainsa constatar, tgi l'amour-patria ô stgafia dellas pi belas ovras, — savenz da compatriots tgi òn resantia agl ester ardenta affecziung per tga e purto pigl li nateiv bels sacrafezzas da spiert e pòssa.

Publicaziungs da Dr. Giatgen Scarpatetti ainten las Annalas.

1. Ord la veta digl catschader an Surses, Ann. 10, 243—252.
2. Norma da dretg criminal digl cres da Surses, Ann. 15, 201—205.
3. Treis istorgias ôr della veta della streia da Tinizung (Surses), Ann. 27, 85—87.
4. Las canzungs d'eir cun la steila sen la festa digls treis s. Rètgs, Ann. 30, 115—117.
5. Tschent proverbias della Val Surses, Ann. 36, 152—154.
6. La tgatscha sen igl terz davos urs ainten igl Cantung Grischung, Ann. 37, 145—146.
7. Tschent plets rars ôr della Val Surses, per part giò morts ôr, per part darar plé an usit, Ann. 38, 180—182. A. Steier.

